

10 godina pregovora Srbije sa EU:

Bliže ili dalje od članstva?

Sofija Popović Nikola Burazer

Izdavač:

Centar savremene politike
Makedonska 21/10
11000 Beograd

Autori:

Sofija Popović, Nikola Burazer

Asistentkinja:

Sabina Sali

Dizajn i priprema za štampu:

Bratislav Bojić

Fotografija na naslovnoj strani:

Evropska unija

ISBN: 978-86-80576-16-9

Beograd, mart 2024

Sažetak

Srbija je otvorila pregovore o članstvu u Evropskoj uniji u januaru 2014, ali je za deset godina pregovaračkog procesa uspela da otvori samo 22, a privremeno zatvori svega 2 od 35 pregovaračkih poglavlja. Spor napredak u procesu se može objasniti sa jedne strane sporošću neophodnih reformi, a sa druge nespremnošću država članica EU da se proces ubrza zbog nezadovoljstva ukupnim stanjem u oblasti vladavine prava. Konačno, odbijanje da se uvedu sankcije Rusiji nakon invazije na Ukrajinu dugoročno je zakočilo proces pristupanja EU od početka 2022.

Međutim, još važnije jeste to što se za ovih 10 godina zemlja udaljavala od osnovnih kriterijuma za članstvo koje je Evropska unija definisala 1993. godine u Kopenhagenu, budući da izveštaji međunarodnih i domaćih organizacija pokazuju da je Srbija manje demokratska zemlja nego što je to bila na početku pregovora sa EU. Zbog toga se proces pregovora pristupanja Srbije Evropskoj uniji može okarakterisati kao propuštena prilika za demokratski razvoj koji je od ključnog značaja za evropsku perspektivu zemlje.

AUTORI

Sofija Popović
istraživačica

Nikola Burazer
programski direktor

Uvod

Put Srbije ka Evropskoj uniji traje već više od dve decenije. Sve vlasti nakon 2000. godine imale su evropske integracije kao strateški cilj, ali je od samog početka ovaj proces bio praćen različitim preprekama, od raspada državne zajednice Srbije i Crne Gore, preko pitanja saradnje sa Haškim tribunalom pa sve do pitanja statusa Kosova.

U ove dve decenije je često licitirano datumima kada će Srbija postati punopravna članica Evropske unije, ali su se ove najave pokazale nerealnim. Još 2003. godine na Samitu EU Zapadni Balkan u Solunu svim državama Zapadnog Balkana obećana je evropska perspektiva, ali je samo Hrvatska uspela da postane članica EU 2013. godine.

U međuvremenu je opao i entuzijazam građana za proces pristupanja. Prema rezultatima istraživanja javnog mnjenja koje je u periodu od 2002. do 2009. godine sprovodila Kancelarija za evropske integracije podrška ovom procesu je u proseku iznosila 68,12%, dostižući svoj vrhunac 2009. godine, kada je Srbija dobila viznu liberalizaciju. Od tog trenutka, podrška konstantno opada i u periodu od 2012. godine do danas kreće ispod 50% za članstvo.¹ Prema poslednjem istraživanju koje je sproveo Ministarstvo za evropske integracije 2022. godine, 43% građana bi na referendumu glasalo za članstvo, dok bi 32% bilo protiv.²

„Proces evropskih integracija Srbije je od samog početka bio praćen preprekama poput raspada SCG, saradnje sa Haškim tribunalom i pitanja statusa Kosova“

Srbija je pre otvaranja pregovora o članstvu u EU napravila nekoliko krupnih koraka na svom evropskom putu, poput dobijanja vizne liberalizacije 2009. godine, dodeljivanja statusa kandidata za pregovore o članstvu 2012. godine, kao i stupanja na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) 2013. godine.

U mišljenju o kandidaturi Srbije iz 2011. godine, Evropska komisija je ocenila da bi kriterijumi za članstvo mogli da budu ispunjeni u „srednjem roku“. Tadašnja procena bila je da bi Srbija za pet godina mogla da ispuni sve neophodne uslove za dovršetak pregovora i postane punopravna članica Evropske unije.³

Pregovori Srbije o članstvu u EU počeli su 21. januara 2014. godine kada je u Briselu održana prva međuvladina konferencija između Srbije i Evropske unije. Pregovori su smešteni u 35 pregovaračkih poglavlja koja se odnose na različite oblasti u kojima je neophodno usaglašavanje sa standardima Evropske unije. Ključna poglavlja za Srbiju su ona koja se odnose na vladavinu prava, poglavlja 23 i 24. Prema pregovaračkom okviru tempo otvaranja i zatvaranja poglavlja zavisi od napretka u takozvanim „blokirajućim“ poglavljima koja se tiču vladavine prava, ali i Poglavlju 35, koje prati proces dijaloga Beograda i Prištine.

Ukoliko nema vidljivog napretka u ovim poglavljima, države članice mogu aktivirati „klauzulu o disbalansu“, gde će otvaranje i zatvaranje drugih pregovaračkih poglavlja biti obustavljeno dok se ne vide pomaci u ovim ključnim oblastima. Iako države članice nikada nisu formalno pokrenule ovu klauzulu, u praksi je proces bio blokiran u dva navrata. Prvi put nakon 2019. godine kada dve godine nije došlo do otvaranja novih poglavlja, a zatim i od decembra 2021. do danas.

Početkom 2020. godine, Evropska komisija usvojila je novu, revidiranu metodologiju

proširenja prema kojoj su pregovaračka poglavlja grupisana u šest tematskih klastera. Prema novoj metodologiji, države kandidati otvaraju sva pregovaračka poglavlja u okviru jednog klastera, ali se svako poglavlje i dalje zatvara pojedinačno. Za opšti napredak u pregovorima i dalje je ključan napredak u „blokirajućim“ poglavljima.

„Proces evropskih integracije Srbije je u praksi bio blokiran u dva navrata, od 2019. godine do decembra 2021. godine, a zatim i od decembra 2021. do danas“

Prva pregovaračka poglavlja otvorena su tek u decembru 2015. godine (Poglavlje 32 – Finansijski nadzor i Poglavlje 35 o ostalim pitanjima, čiji je ključni deo normalizacija odnosa Srbije i Kosova). Tokom 2016. godine otvorena su četiri pregovaračka poglavlja, a među njima i ključna poglavlja 23 i 24.

Ubrzanje i dovršetak reformi na putu ka EU formalno su bili i povod za održavanje vanrednih parlamentarnih izbora u aprilu 2016. godine. Veću podršku građana vlasti su zatražile kako bi se formirala stabilna vladajuća većina koja bi uspela da završi proces pregovora. Tadašnji premijer Aleksandar Vučić je u svom šestočasovnom ekspozeu obećao ubrzan put i zatvaranje svih pregovaračkih poglavlja pre kraja mandata te vlade, 2019. godine.⁴

Formalni proces pregovora: Skroman napredak za 10 godina

U 10 godina pregovora o članstvu u Evropskoj uniji, Srbija je otvorila samo 22, a privremeno zatvorila svega 2 od 35 pregovaračkih poglavlja. U pitanju je slab učinak ako se ima u vidu da je poslednja država koja je pristupila EU – Hrvatska – uspela da završi pregovarački proces svega šest godina od otvaranja pregovora o članstvu.

Duži pregovarački proces od Srbije ima Crna Gora, koja je za 12 godina pregovora o članstvu uspela da privremeno zatvori samo tri poglavlja. Međutim, Crna Gora je u junu 2020. godine uspela da otvori sva pregovaračka poglavlja, od čega je Srbija i dalje vrlo daleko.⁵

„Srbija je za 10 godina pregovora otvorila 22, a privremeno zatvorila samo 2 od 35 pregovaračkih poglavlja“

Prvih godina pregovora međuvladine konferencije između Srbije i Evropske unije održavane su redovno i Srbija je uspevala da godišnje otvori nekoliko poglavlja. Međutim, neretko su države članice EU otvarale manje broj poglavlja nego što su vlasti najavljivale da su tehnički spremne.

Srbija je poslednji put otvorila nova poglavlja u decembru 2021, kada je otvoren Klaster 4 koji se odnosi na Zelenu agendu i životnu sredinu. Ubrzo zatim su invazija Rusije na Ukrajinu i odbijanje Srbije da se pridruži sankcijama EU prema Moskvi doveli

do potpunog zastoja pregovaračkog procesa zbog velike težine koju države članice EU pridaju ovom pitanju.

Godina	Otvorena poglavlja	Zatvorena poglavlja
2015.	2	0
2016.	4	1
2017.	6	1
2018.	4	0
2019.	2	0
2020.	0	0
2021.	4 (Klaster 4)	0
2022.	0	0
2023.	0	0
Ukupno	22/35	2/35

Tabela 1 - Broj otvorenih i (privremeno) zatvorenih pregovaračkih poglavlja po godinama

Ostavljajući po strani pitanja broja otvorenih i privremeno zatvorenih poglavlja, važan je podatak da se po izveštajima Evropske komisije sveukupna spremnost Srbije za članstvo u EU nije značajnije poboljšavala u poslednjih deset godina. Ovi izveštaji, najrelevantniji dokumenti koji analiziraju i procenjuju kvalitet reformskog procesa, iz godine u godinu pokazivali su veoma skroman napredak Srbije kada je u pitanju spremnost za članstvo.

U vreme otvaranja prvih poglavlja 2015. godine spremnost Srbije da preuzme obaveze iz članstva u EU, na skali od 0 do 5, bila je 2.91,⁶ a deset godina kasnije popela se na 3.05. Ilustracije radi, Severna Makedonija, koja još uvek nije otvorila prva pregovaračka poglavlja ima ocenu spremnosti za članstvo 3,03, dok je ocena spremnosti za članstvo

Albanije koja takođe nije otvorila prva poglavlja 2,74.

Da se reformski proces Srbije tokom godina usporavao ne govore samo izveštaji Evropske komisije, već i interni dokumenti Vlade Srbije. Prema podacima iz Izveštaja o ispunjenosti Nacionalnog programa za usvajanje pravih tekovina Evropske unije (NPAA) procenat usvojenih zakona i propisa povezanih sa procesom pristupanja EU tokom godina se smanjivao.⁷

U periodu pre dobijanja statusa kandidata za članstvo u EU i promene vlasti 2012. godine, ispunjenost NPAA je od 2008. do 2012. godine iznosila 88%. U prvim godinama nove vlasti procenat usvojenih pravnih tekovina održavan je na natpolovičnom nivou, dok u kasnijem periodu ovi podaci često nisu bili ni objavljeni. U poslednjem izveštajnom periodu od jula 2022. do juna 2023. usvojeno je 27% planiranih propisa, odnosno od planiranih 223 akta usvojeno je svega 60.

Godina	Ocena spremnosti Srbije za članstvo (0-5)
2015.	2.91
2016.	3.01
2018.	2.97
2019.	3.0
2020.	3.03
2021.	3.03
2022.	3.03
2023.	3.05

Tabela 2 – Ocena spremnosti Srbije za članstvo po godinama na osnovu izveštaja EK

„U vreme otvaranja prvih poglavlja 2015. godine spremnost Srbije da preuzme obaveze iz članstva u EU na skali od 0 do 5, bila je 2.91, a 2023. godine 3.05“

Ostavljajući po strani pitanje političke volje u EU za proširenjem i razloge za manjak formalnog napretka u pregovorima, nedovoljna ispunjenost NPAA kroz godine pokazuje da čitav korpus reformi koje bi trebalo da budu sprovedene ostaju zanemarene, dok se u isto vreme proces pristupanja u medijima i izjavama državnih zvaničnika svodi na pregovore sa Prištinom i na uvođenje sankcija Rusiji.

Period	Procenat ispunjenosti
jan. 2008 - dec. 2012.	88%
jan. 2012 - dec. 2013.	52%
avg. 2014 - dec. 2015.	63%
2016.	-
2017.	-
mart 2018 - sep. 2019.	48%
2020.	-
2021.	-
jul 2022. - jun 2023.	27%

Tabela 3 - Ispunjenost Nacionalnog programa za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije;
Izvor:MEI

Srbija je već duže od dve i po godine tehnički potpuno spremna za otvaranje Klastera 3, a resorna ministarka saopštila je u avgustu prošle godine da Vlada Srbije paralelno radi i na otvaranju klastera 2 i 5 (Unutrašnje

tržište, Klima, energetika i mobilnost).⁸ Srbija je do sada predala pregovaračke pozicije za 22 pregovaračka poglavlja,⁹ a ministarka za Evropske integracije je izjavila da Vlada radi na novim pregovaračkim pozicijama, revizijama akcionih planova ali i analizu ispunjenosti merila u poglavljlama vladavine prava.¹⁰

Demokratija i vladavina prava: Sve dalje od neophodnih standarda

Iako je u diskursu o evropskim integracijama fokus najčešće na formalnom procesu pregovora, odnosno ostvarenom napretku u otvaranju i zatvaranju poglavlja i usaglašavanjem sa evropskim zakonodavstvom, kvalitet demokratskih institucija i vladavine prava je bio i ostao ključni preduslov za članstvo u Evropskoj uniji.

Sa jedne strane, “stabilnost institucija koje garantuju demokratiju, vladavinu prava, ljudska prava i poštovanje i zaštitu manjina” jeste ključni politički kriterijum za članstvo definisan na Samitu EU u Kopenhagenu 1993. godine. Sa druge strane, pitanja koja se tiču demokratskih institucija i vladavine prava su u direktnoj vezi sa ključnim pregovaračkim poglavljlama 23 i 24 i nakon reforme procesa proširenja 2020. godine nalaze se u najvažnijem Klasteru 1.

Demokratski razvoj je najčešće išao ruku pod ruku sa evropskim integracijama, budući da je jačanje demokratskih institucija i vladavine prava bila očekivana posledica procesa usaglašavanja sa zakonodavstvom i standardima EU. Međutim, tokom 10 godina pregovora o članstvu u Evropskoj uniji, Srbija ne samo da nije ostvarila značajniji napredak u ovom pravcu, već je na osnovu različitih

kriterijuma u velikoj meri nazadovala tokom ovog perioda.

„Tokom 10 godina pregovora o članstvu u EU, Srbija je na osnovu različitih kriterijuma u velikoj meri nazadovala kada je u pitanju stanje demokratije“

Nalazi Evropske komisije u vezi sa političkim kriterijumima za članstvo, u oblastima reforme javne uprave, pravosuđa, borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala, kao i slobode izražavanja, pokazuju slab napredak za ovih deset godina. Prosečna ocena za ovih deset godina je 2.2 na skali od 1 do 5. Evropska komisija, međutim, u svojim izveštajima ne daje ocene za oblasti izbora, parlamenta, civilnog društva i vladavine koje po novoj metodologiji čine oblast „političkih kriterijuma“.

Da Srbija beleži pad kada je u pitanju stanje demokratije i vladavina prava još od 2015. godine pokazivali su izveštaji relevantnih međunarodnih organizacija poput Fridom hausa. Prema Fridom hausovom indeksu

„Sloboda u svetu“ Srbija od 2019. godine ne spada više u „slobodne“ zemlje, već je prebačena u kategoriju „delimično slobodnih“ zemalja,¹¹ dok je po drugom Fridom hausovom indeksu „Države u tranziciji“ 2020. spuštена iz kategorije „polukonsolidovanih demokratija“ u kategoriju „hibridnih ili tranzicionih režima“.

Kada je u pitanju borba protiv korupcije, Srbija je prema oceni organizacije Transparensi u proteklih deset godina pala za više od 30 mesta. Prema izveštaju iz prošle godine, Srbija je pala na „istorijski minimum“ i zauzela 101. mesto od 180 posmatranih zemalja. Srbija je pala „uglavnom zbog kontinuiranog slabljenja vladavine prava i rastuće autokratije“, navodi se u izveštaju Transparensija i dodaje da je srpsko pravosuđe „pod velikim uticajem političkih aktera, što ozbiljno podriva napredak u slučajevima organizovanog kriminala, uključujući i one koji ukazuju na umešanost visokih zvaničnika“.¹²

Politički kriterijumi	2015.	2016.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Reforma javne uprave	3	3	3	3	3	3	3	3
Pravosuđe	2	2	2	2	2	2	2	2
Borba protiv korupcije	2	2	2	2	2	2	2	2
Borba protiv organizovanog kriminala	2	2	2	2	2	2	2	2
Sloboda izražavanja	2	2	2	2	2	2	2	2
Prosek	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2

Tabela 4 Ocene spremnosti Srbije u političkim kriterijumima od 2015-2023. godine;
Izvor: Izveštaji Evropske komisije

„Fridom haus je 2019 u indeksu „Sloboda u svetu“ svrstao Srbiju u kategoriju „delimično slobodnih“ zemalja, a 2020. u indeksu „Države u tranziciji“ u kategoriju „hibridnih ili tranzicionih režima“.

Prema Bertelsmanovom indeksu transformacija, Srbije je sa 20. 2014. godine pala na 33. mesto od 137 zemalja 2021. godine. Izveštaj konstatuje da „Srbija ima ozbiljne izazove kada su u pitanju vladavina prava, sloboda medija, participativna demokratija, i inkluzivni politički dijalog između stranaka vlasti i opozicije“.¹³

Na listi Reportera bez granica, koji ocenjuju kvalitet medijskih sloboda, Srbija se opisuje kao „problematična“ zemlja sa najnižom ocenom slobode medija u regionu dok se u izveštaju navodi da provladini mediji šire rusku propagandu. Iako je u 2022. godini Srbija porasla za 14 mesta na listi u odnosu 2021, to je bio rezultat promene metodologije ove organizacije, a ne poboljšanja slobode medija.¹⁴ I po novoj metodologiji pad je nastavljen, a Srbija je u

izveštaju za 2023. godinu zauzela 91. mesto od posmatranih 180 zemalja.¹⁵

Veliki problem za demokratiju u Srbiji predstavlja i aktuelna politička kriza, za koju se može reći da traje još od početka 2019. godine, kada je opozicija započela bojkot parlamenta. Nakon toga je došlo i do bojkota izbora 2020. godine, kao i do dve faze međustranačkog dijaloga uz posredovanje Evropske unije koji su imali za cilj poboljšanje izbornih uslova, povratak opozicije u institucije i normalizaciju političkog života.

Međutim, povratak opozicije u institucije i u izborni proces 2022. godine nisu doveli i do suštinskog rešavanja političke krize. Odnos vlasti i opozicije ostao je napet, društvo visoko polarizovano, a kredibilitet demokratskih institucija nastavio je da se osipa. Vanredni parlamentarni i lokalni izbori održani u decembru 2023. ocenjeni su od strane kako domaćih, tako i međunarodnih posmatrača kao nepošteni, a sumnje u manipulaciju biračkim spiskovima na lokalnim izborima u Beogradu naveli su opoziciju da ove rezultate ne prizna, a posmatračke izbora na zaključak da „rezultati izbora ne održavaju volju birača“.¹⁸

Organizacija	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Freedom House (NiT)	55 bodova	54	53	51	50	49 ¹⁶	48	46	46
Reporteri bez granica	67. mesto	59.	66.	76.	90.	93.	93.	79. ¹⁷	91.
Indeks percepcije korupcije	71. mesto	72.	77.	87.	91.	94.	96.	101.	104.
Bertelsmanov indeks transformacije	20. mesto	21.	/	19.	/	26.	/	33.	/

Tabela 5: Ukupni poeni FH izveštaja „Zemlje u tranziciji“, broj mesta koji je Srbija zauzimala na listama Reportera bez granica i Transparensija i Bertelsmanovom indeksu transformacije

„Očigledno je da su politička kriza u Srbiji i sporni izbori postavili pitanje demokratskih institucija u sam centar bilo kakvog razgovora o evropskoj perspektivi Srbije“

U konačnom izveštaju misije ODIHR-a o izborima u Srbiji navodi se da su oni održani u „nepoštenim uslovima“. Izveštaj nabraja brojne neregularnosti, uključujući i navode o organizovanim migracijama birača na lokalnim izborima.¹⁹ Kako se navodi u završnom izveštaju Posmatračke misije Crte, vanredni parlamentarni i beogradski izbori nisu bili slobodni i poštjeni, a rezultati izbora u znatnoj meri proizašli su iz prednosti koje je vladajuća stranka stekla na protivzakonit način, uz saučesništvo više državnih institucija i organa vlasti.²⁰

Evropski parlament je 8. februara 2024. usvojio rezoluciju o izborima u Srbiji gde je pozvao na međunarodnu istragu izbornih neregularnosti, kao i Evropsku komisiju da pošalje ekspertsku misiju sličnu onoj koja je razrešila političku krizu u Severnoj Makedoniji 2017. godine. „Sa zabrinutošću primećujemo da Srbija nije primenila mnoge dugogodišnje preporuke OEBS-a u vezi sa glavnim pitanjima izbornog procesa, uprkos tome što je na to više puta pozivana, uključujući i od strane Evropske komisije“, navodi se u rezoluciji Evropskog parlamenta.²¹ Očigledno je da su politička kriza u Srbiji i sporni izbori postavili pitanje demokratskih institucija u sam centar bilo kakvog razgovora o evropskoj perspektivi Srbije.

Zaključak

Za deset godina pregovora o članstvu u Evropskoj uniji Srbija nije u formalnom smislu došla ni blizu kraja pregovaračkog procesa. Otvorena su samo 22 od 35 pregovaračkih poglavlja, dok su privremeno zatvorena samo dva. Takođe, proces sve više usporava i uporno se pojavljuju nove prepreke i problemi. Prvobitno su glavni problemi pred Srbijom bile neophodne reforme, naročito u oblasti vladavine prava, kao i normalizacija odnosa sa Kosovom. Danas su se kao ključni problemi pojavile i teme spoljne politike, odnosno sankcija Rusiji, kao i stanje demokratskih institucija i rešavanje političke krize.

Deklarativno se Srbija i dalje nalazi na evropskom putu i posvećena je reformskom procesu. Reforma pravosuđa je završena, a vlasti u Srbiji poručuju da je Srbija već dve i po godine tehnički spremna za otvaranje Klastera 3, odnosno za novi važan iskorak u pregovorima.²² U određenim oblastima se i beleži skroman napredak, a Evropska unija često hvali usvajanje novih zakona u ključnim oblastima poput slobode medija i nezavisnosti pravosuđa.

Međutim, Srbija je sve dalje od ključnih kriterijuma za članstvo u Evropskoj uniji. Umesto da za deset godina pregovora napreduje ka očekivanim demokratskim standardima, Srbija se od njih sve više udaljava. Sa pravom se može postaviti pitanje da li je Srbija danas uopšte demokratska zemlja, imajući u vidu očigledan pad po gotovo svim merilima kvaliteta demokratskih institucija. Zbog toga se može reći da je decenija pregovora o članstvu Srbije u Evropskoj uniji bila propuštena šansa.

Reference

- ¹ „Stav građana Srbije prema članstvo u EU: Ekonomija na prvom mestu“, European Western Balkans, 21.3.2019, <https://europeanwesternbalkans.rs/stav-gradjana-srbije-prema-clanstvu-u-eu-ekonomija-na-prvom-mestu/>
- ² „Evropska orijentacija građana Srbije“, MEI, 1.2.2023, https://www.mei.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/istrazivanja_javnog_mnjenja/javno_mnjenje_dec_22.pdf
- ³ „Mišljenje o kandidaturi Srbije za članstvo u EU“, MEI, <https://www.mei.gov.rs/srl/arhiva/arhiva-dokumenata/misljenje-o-kandidaturi-srbije-za-clanstvo-u-eu/>
- ⁴ „Vučić šest sati izlagao program vlade“, Glas Amerike, 9.8.2016, <https://www.glasamerike.net/a/srbija-vucic-ekspoze/3457664.html>
- ⁵ „Crna Gora otvorila poslednje poglavlje pregovora sa EU“, RSE, 30.6.2020, <https://www.slobodnaevropa.org/a/crna-gora-otvorila-posljednje-poglavlje-pregovora-s-eu-/30698357.html>
- ⁶ Navedene brojčane ocene predstavljaju „prevod“ opisnih ocena koje koristi Evropska komisija da opiše spremnost država kandidata za članstvo u EU. (1-rana faza, 2-određeni nivo spremnosti, 3-umereni nivo spremnosti, 4-dobar nivo spremnosti, 5-veoma napredna faza)
- ⁷ „Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije (NPAA), MEI, <https://www.mei.gov.rs/srl/dokumenta/nacionalna-dokumenta/npaa>
- ⁸ „Srbija spremna za otvaranje Klastera 3 u pregovorima sa EU“, MEI, 3.8.2023, <https://www.srbija.gov.rs/vest/723255/srbija-spremna-za-otvaranje-klastera-3-u-pregovorima-sa-eu.php>
- ⁹ „Pregovaračke pozicije“, MEI, <https://www.mei.gov.rs/srl/dokumenta/eu-dokumenta/pristupni-pregovori-sa-eu/pregovaracke-pozicije/>
- ¹⁰ „Mišćević: Spremni smo za finalnu fazu pristupanja EU“, MEI, 24.8.2023, <https://www.mei.gov.rs/srl/vesti/2852/detaljnije/w/0/miscevic-spremni-smo-za-finalnu-fazu-pristupanja-eu/>
- ¹¹ „Države u tranziciji“, Freedom haus, <https://freedomhouse.org/country/serbia/nations-transit/2020>
- ¹² „Transparensijev indeks percepcije korupcije: Srbija na istorijskom minimumu, Crna Gora najbolja u regionu“, VOA, 31.1.2023, <https://www.glasamerike.net/a/balkan-srbija-crna-gora-kosovo-korupcija-transparensi-internesanal-cpi-indeks-izvestaj/6941117.html>
- ¹³ „Bertelsmanov indeks transformacije: U Srbiji 'izrazito defektna demokratija'“, Danas, 25.6.2021, <https://www.danas.rs/vesti/politika/u-srbiji-izrazito-defektna-demokratija/>
- ¹⁴ „Veran Matić – Kako razumeti globalni Indeks medijskih sloboda“, Javni servis, 5.5.2022, <https://javniservis.net/dnevnik/veran-matic-kako-razumeti-globalni-indeks-medijskih-sloboda/>
- ¹⁵ „Reporteri bez granica: Srbija najviše pala u regionu u medijskim slobodama“, VOA, 3.5.2023, <https://www.glasamerike.net/a/reporteri-bez-granica-srbija-region-medijske-slobode/7075399.html>
- ¹⁶ Padom ispod 50 poena Srbija je klasifikovana kao „tranzicioni ili hibridni režim“
- Od 2022. godine Reporteri bez granica su počeli da koriste novu metodologiju, zbog čega je nemoguće porediti rezultate sa prethodnim godinama
- ¹⁷ Od 2022. godine Reporteri bez granica su počeli da koriste novu metodologiju, zbog čega je nemoguće porediti rezultate sa prethodnim godinama
- ¹⁸ „CRTA: Rezultati izbora ne odražavaju volju birača“, Glas Amerike, 18.12.2023, <https://www.glasamerike.net/a/srbija-izbori-crta-nepravilnosti-tuzilastvo-rezultati/7402610.html>
- ¹⁹ „Finalni izveštaj posmatračke misije ODIHR-a, OEBS, 28.2.2024, https://www.osce.org/files/f/documents/1/3/563505_0.pdf
- ²⁰ „Izbori 2023 – Završni izveštaj“, Crta, 14.2.2024, https://crta.rs/wp-content/uploads/2024/02/CRTA_Završni-izborni-izvestaj-2023.pdf
- ²¹ Rezolucija Evropskog parlamenta o Srbiji, 7.2.2024, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RC-9-2024-0106_EN.pdf
- ²² Tanja Mišćević: Srbija je spremna za otvaranje Klastera 3, radimo na tome“, Tanjug, 3.8.2023, <https://www.tanjug.rs/srbija/politika/44135/tanja-miscevic-srbija-je-spremna-za-otvaranje-klastera-3-radimo-na-tome/vest>

Centar savremene politike

EU-RS THINK TANK

Centar savremene politike (CSP) je think tank iz Beograda osnovan 2012, čiji rad je fokusiran na oblasti demokratije, evropskih integracija i spoljne politike. Glavni ciljevi organizacije su razvoj i promocija demokratije, podrška procesu evropskih integracija i promocija evropskih vrednosti, kao i regionalne stabilnosti i saradnje. Vizija organizacije je demokratska Srbija u okvirima ujedinjene Evrope.

Centar savremene politike postiže svoje programske ciljeve kroz istraživanje, objavljivanje publikacija, organizaciju događaja i proizvodnju medijskog sadržaja. Sprovodio je različite projekte na teme demokratskih institucija, evropskih integracija, slobode medija, dezinformacija, borbe protiv korupcije, spoljne politike i regionalne saradnje. Svake godine objavljuje godišnji izveštaj iz senke o stanju demokratije u Srbiji.

Centar savremene politike aktivno učestvuje u radu Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji u radnim grupama za političke kriterijume, spoljnu i bezbednosnu politiku i normalizaciju odnosa Srbije i Kosova. Član je SELDI regionalne antikorupcijske mreže na Zapadnom Balkanu, kao i međunarodne mreže Partnerstvo za otvorene informacije.

Centar savremene politike je osnivač portala *European Western Balkans (EWB)*, regionalnog internet portala na engleskom i srpskom jeziku, koji prati proces evropskih integracija zemalja Zapadnog Balkana. *European Western Balkans* je medijski partner brojnih konferencija u regionu, uključujući i Beogradsku bezbednosnu konferenciju (BSC). U produkciji *European Western Balkans* snimljena su dva dokumentarna filma, *Dug put u Evropu* (2021) i *Vreme stabilokratije* (2022).

www.centarsavremenepolitike.rs